

L'àmbit artístic a les escoles d'educació especial municipals

SUMARI

1.	INTRODUCCIÓ.....	3
2.	MARC CONCEPTUAL	4
2.1.	Els set principis de l'aprenentatge	4
3.	PROCÉS DE CREACIÓ ARTÍSTICA	6
3.1.	El Disseny Universal per a l'Aprenentatge.....	6
4.	AUTODETERMINACIÓ DE L'ALUMNAT	8
5.	CONCLUSIONS.....	11
	REFERÈNCIES DOCUMENTALS	12

1. INTRODUCCIÓ

Les arts als centres educatius desperten la curiositat dels infants i potencien l'esperit crític. Enteses com a processos de creació, fomenten en l'alumnat importants i variades capacitats, entre d'altres:

- L'escolta.
- L'observació.
- L'expressió.
- El diàleg.
- La cooperació.
- La reflexió.
- La simbolització.
- La planificació.

L'àmbit artístic esdevé un espai on l'alumnat aboca experiències, emocions i idees, i un mitjà completament obert i flexible on poder expressar-les.

Els processos de creació artística es componen dels ingredients següents: observació/escolta, experimentació, reflexió, estudi de referents, creació i comunicació (Vallvé, 2009).

2. MARC CONCEPTUAL

El·ls processos de creació artística posen tots els principis de l'aprenentatge en joc, emfasitzant la connexió emocional amb les propostes i la posada en valor dels coneixements previs de l'alumnat.

L'**avaluació reguladora** resulta especialment rellevant per tal de potenciar l'autoregulació en l'alumnat dels centres d'educació especial. Les **converses sobre el procés creatiu** propicien moments de metacognició després de cada pràctica de treball i es converteixen en espais de construcció personal i col·lectiva.

El paper de les arts als centres d'educació especial queda totalment fonamentat a partir de la reflexió sobre els set principis de l'aprenentatge.

2.1. Els set principis de l'aprenentatge

1. L'alumnat és el centre de l'aprenentatge

L'entorn d'aprenentatge reconeix que els alumnes en són els protagonistes, estimula el seu compromís actiu i els ajuda a comprendre la seva pròpia activitat com a alumnes.

2. L'aprenentatge és de naturalesa social

L'entorn d'aprenentatge es fonamenta en la naturalesa social del procés d'aprendre i fomenta activament l'aprenentatge cooperatiu ben organitzat.

2. MARC CONCEPTUAL

3. Les emocions són part integral de l'aprenentatge

En l'entorn d'aprenentatge, és fonamental que els docents estiguin en sintonia amb les motivacions de l'alumnat i amb el paper clau que tenen les emocions en l'assoliment de resultats.

4. L'aprenentatge ha de tenir en compte les diferències individuals

L'entorn d'aprenentatge ha de tenir molt en compte les diferències individuals entre l'alumnat, així com el seu coneixement previ.

5. L'esforç de tot l'alumnat és clau per a l'aprenentatge

L'entorn d'aprenentatge ha de dissenyar programes que exigeixin a tots esforç i afany de superació, però sense una sobrecàrrega excessiva.

6. L'avaluació continuada afavoreix l'aprenentatge

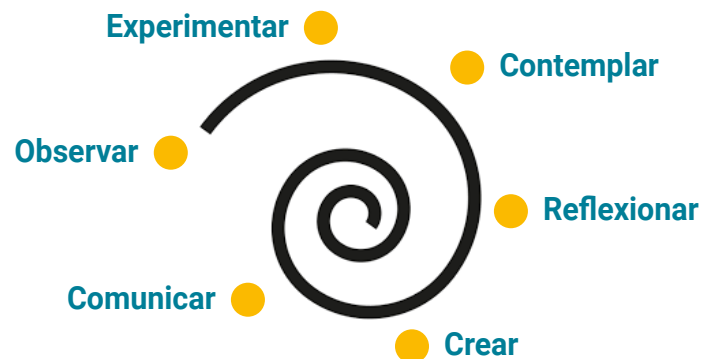
L'entorn d'aprenentatge ha d'operar amb expectatives clares i aplicar estratègies d'avaluació coherents. Cal insistir molt en el *feedback* formatiu, que ha de contribuir a l'aprenentatge.

7. Aprendre és construir connexions horitzontals

L'entorn d'aprenentatge promou la connectivitat horitzontal entre àrees de coneixement i matèries, així com amb la comunitat i el món en general.

3. PROCÉS DE CREACIÓ ARTÍSTICA

Seqüència del procés de creació artística.

Aquesta seqüència, que es pot iniciar en l'ordre que es vulgui, ens permet apropar-nos a les arts plàstiques des d'una mirada de procés de recerca i no tant d'activitat experimental únicament.

El paper del docent en la **documentació** és clau per poder posar en valor el procés d'aprenentatge de l'alumnat i copsar la seva riquesa i diversitat. Documentar amb fotografies, vídeos o treballs del mateix alumnat pot ajudar a dotar de sentit el resultat final.

3.1. El Disseny Universal per a l'Aprenentatge

El Disseny Universal per a l'Aprenentatge (DUA) ens ofereix un bon punt de partida per començar a reflexionar sobre com planifiquem la nostra pràctica educativa tenint en compte la diversitat de necessitats educatives que hi ha a cada grup.

3. PROCÉS DE CREACIÓ ARTÍSTICA

Cal crear un context d'aprenentatge flexible per poder atendre les particularitats de l'alumnat tenint present les tres xarxes que intervenen en el desenvolupament del nostre aprenentatge:

- **Afectiva:** per què aprenem.
- **De reconeixement:** què aprenem.
- **Estratègica:** com aprenem.

Xarxes afectives

L'alumnat es manté engrescat i motivat si la proposta connecta amb els seus coneixements previs i desperta la seva emoció. La implicació augmenta si l'aprenent troba el sentit d'allò que fa.

Xarxes de reconeixement

L'alumnat representa mentalment el nou coneixement si pot interpretar la informació que se li ofereix. Promoure la comprensió a través de diferents llenguatges (visual, sonor, motriu, etc.) amplia les opcions de simbolisme i abstracció.

Xarxes estratègiques

L'alumnat comunica allò que ha après si pot organitzar i expressar les seves idees. Promoure l'expressió a través de diferents llenguatges (visual, sonor, motriu, etc.) amplia les opcions de comunicació i aprenentatge.

4. AUTODETERMINACIÓ DE L'ALUMNAT

Tot l'argumentari presentat fins ara ens permet afirmar que els processos de creació artística són un bon instrument per desenvolupar l'autodeterminació del nostre alumnat. Entenem per *autodeterminació* el dret inherent que tenen les persones amb discapacitat d'assumir el control i realitzar eleccions que tinguin un impacte positiu en les seves vides.

Les **característiques** bàsiques són:

1. La persona actua autònomament.

3. La persona inicia els esdeveniments i hi respon d'una manera psicològicament hàbil.

2. Les conductes són autoregulades.

4. La persona actua conscientment.

Per **potenciar** l'autodeterminació, s'haurien de desenvolupar en l'alumnat les habilitats següents:

- Tria entre opcions.
- Presa de decisions.
- Resolució de problemes.
- Establiment i consecució d'objectius.
- Autocontrol i autoregulació.
- Autoconsciència.
- Autoconeixement.

4. AUTODETERMINACIÓ DE L'ALUMNAT

Aquest concepte d'*autodeterminació* es vincula amb les competències artístiques que marca el currículum d'educació primària, buscant ponts i significats compartits.

Quan el currículum parla d'educació artística, fa referència a l'educació visual, plàstica, música i dansa, i divideix l'àmbit en **tres dimensions**:

Percepció, comprensió i valoració

- Percebre de manera conscient la realitat que ens envolta.
- Conèixer elements bàsics dels llenguatges visual, corporal i musical, que ens poden ajudar a comprendre i apreciar les produccions artístiques.
- Connectar l'experiència de la percepció artística amb els nostres sentiments i emocions.

Interpretació i producció

- Emprar elements i recursos bàsics del llenguatge artístic per expressar-se i comunicar-se.
- Realitzar produccions artístiques per desenvolupar les habilitats i consolidar els processos cognitius.

Imaginació i creativitat

- Improvisar i crear amb els elements i recursos bàsics dels diferents llenguatges artístics.
- Dissenyar i realitzar projectes i produccions artístiques multidisciplinàries.

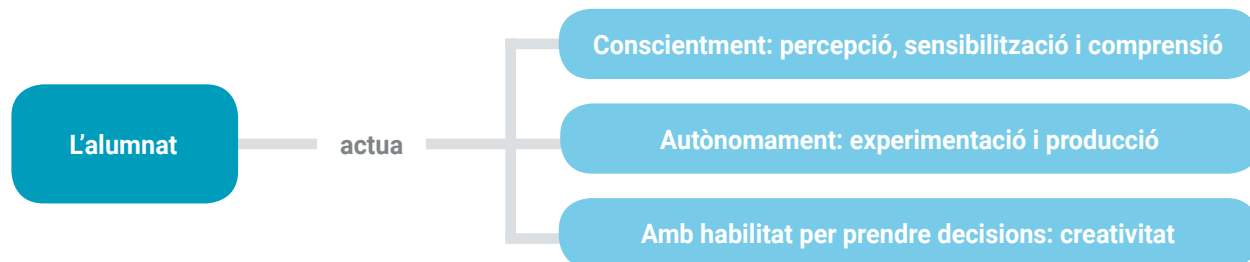
Les múltiples possibilitats que ens ofereix el llenguatge artístic permeten als docents desenvolupar les habilitats de pensament de l'alumnat tenint en compte el punt de partida de cada individu.

4. AUTODETERMINACIÓ DE L'ALUMNAT

La **piràmide de Bloom** ens mostra una manera d'interpretar les capacitats cognitives dels aprenents en funció del seu grau de complexitat.

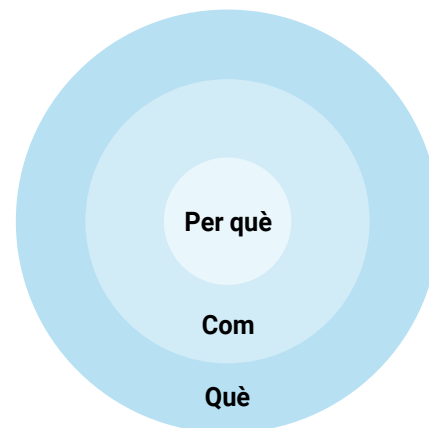
Així doncs, les **dimensions del currículum** d'educació artística de primària, la **taxonomia de Bloom** i el **concepte d'autodeterminació** ens permeten presentar una proposta compartida sobre l'objectiu que persegueixen les pràctiques artístiques en un centre d'educació especial.

5. CONCLUSIONS

Plantegem l'aprenentatge de l'alumne com el mateix aprenentatge del docent. L'observació, la reflexió, l'autoconsciència d'allò que estem fent ens ha de servir de camí per donar resposta a les necessitats de l'alumnat.

D'aquí la importància de les preguntes del **cercle d'or de Simon Sinek**. Els docents hem de començar sempre amb el perquè, preguntant-nos quin és l'objectiu d'aprenentatge que perseguim. Els què i els com es plantejaran a continuació i seran coherents amb la meta fixada, que posa el focus en l'aprenent i no en l'activitat.

REFERÈNCIES DOCUMENTALS

ALBA PASTOR, Carmen. *Diseño Universal para el Aprendizaje: educación para todos y prácticas de enseñanza inclusivas*. Madrid: Ediciones Morata, 2017.

BONO, Edward. *Els sis barrets per pensar*. Boston: Little, Brown and Company, 1985.

DWECK, Carol. *Mindset*. Màlaga: Editorial Sirio, 2016.

LACÁRCEL MORENO, Josefa. *Psicología de la música y educación musical*. Madrid: Antonio Machado Libros, 2001.

OCDE. *La naturaleza de l'aprenentatge*. OCDE Publications, 2010.

ORDOÑEZ GARCÍA, Marta Esther (coord.). *Musicoterapia en educación especial: un recurso óptimo en el aula. Seminari, 2015*. Disponible a: http://agrega.educacion.es/repositorio/28052015/e3/es_2015052811_9172224/trabajo_final0_pdf.pdf

VALLVÉ CORDOMÍ, Lluís. *Ha de ploure cap amunt: reflexions d'un mestre de plàstica*. Barcelona: Rosa Sensat, 2009.

Autor

Carme Hoyas Fernández

Mestra al CRP de Sant Andreu i dinamitzadora i formadora del projecte Xarxes per al canvi.

Guillem López Rodríguez

Mestre d'educació musical a primària i educació especial.

Data

05/11/2020

Coordinació

Oficina de Planificació Educativa

Gerència de Serveis d'Educació

Àrea d'Educació, Esports i Joventut